

ФАКТОРНИЙ АНАЛІЗ ЧИСТОГО ПРИБУТКУ ВОДОПРОВІДНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Обґрунтовано актуальність і необхідність дослідження та узагальнення чистого прибутку підприємства з використанням методики поетапного факторного аналізу, основою якого є індексна модифікація методу ланцюгових підстановок, яка передбачає застосування у процесі обчислювальних операцій індекси факторних показників.

Ключові слова: чистий прибуток, факторний аналіз, водопровідне підприємство, економічні показники.

The article explains the urgency and necessity of the study and generalization of net profit using the technique of factor analysis of phase, which is based on a modification of the method of tape chain lookup, which provides for the application in the process of computing operations indexes of factorial indicators.

Key words: net profit, factor analysis, water-supply enterprise, economic indicators.

В умовах ринкової економіки прибуток відіграє важливу роль як головна мета підприємницької діяльності, створюючи базу економічного розвитку держави в цілому, будучи критерієм ефективності конкретної виробничої діяльності, основним внутрішнім джерелом формування фінансових ресурсів підприємства, що забезпечують його розвиток. Прибуток є головним джерелом зростання ринкової вартості підприємства, найважливішим джерелом задоволення соціальних потреб суспільства, а також основним захисним механізмом, що охороняє підприємство від загрози банкрутства.

Чистий прибуток є одним із найважливіших економічних показників, які характеризують кінцевий фінансовий результат виробничої діяльності підприємства. На нього впливає низка техніко-економічних і економічних чинників.

Саме для створення оптимальної величини прибутку необхідний глибокий і всебічний його аналіз, що й обумовило актуальність дослідження. Особливості управління прибутком підприємства за допомогою застосування факторного аналізу були розглянуті у роботах таких авторів, як В. Доля, Л. Ващенко, Т. Косова, Г. Савицька, П. Сухарєв та ін. [1 – 3].

Проте, відаючи належне існуючим теоретичним і методичним розробкам цих авторів, слід наголосити, що динаміка економічних умов потребує систематичного розширення й поглиблення теоретичних поглядів та вдосконалення механізму управління прибутком за допомогою використання факторного аналізу. Сучасні умови потребують більш детального підходу до цієї проблеми, який, спираючись на існуючі методології, враховував би специфіку розвитку економічних відносин в Україні, а також особливості формування, розподілу та використання прибутку на вітчизняних підприємствах.

Метою даної статті є дослідження та узагальнення методики факторного аналізу показника чистого прибутку підприємства на основі використання індексної модифікації методу ланцюгових підстановок.

Факторний аналіз прибутку – це методика комплексного системного вивчення та виміру впливу факторів на величину результативних показників.

Зміну будь-якого фінансово-економічного показника (у тому числі чистого прибутку) можна відобразити у вигляді математичної моделі. Математичну модель, як правило, представляють синтетичним показником (функцією) і чинниками (аргументами), які здійснюють вплив на цей показник.

Залежно від завдань аналізу й наявності економіко-статистичної інформації можна вивчати вплив на зміну чистого прибутку підприємства різної кількості факторів (двох, трьох тощо). Це означає, що у процесі факторного аналізу використовуються різноманітні розрахункові формули (моделі), які дають можливість у будь-який час визначити вплив тих чи інших чинників на зміну досліджуваного показника. Для обчислення впливу цих чинників на зміну досліджуваного показника чистого прибутку водопровідного підприємства пропонується використовувати поетапний факторний аналіз, основою якого є індексна модифікація методу ланцюгових підстановок, яка передбачає застосування у процесі обчислювальних операцій індекси факторних показників. Ураховуючи це, розглянемо спочатку методику двофакторного аналізу чистого прибутку водопровідного підприємства. Структурно-логічну модель цього показника в найбільш узагальнюючому вигляді, що відображає його взаємозв'язок з чинниками, які впливають на його зміну, зображено на рис. 1.

Виходячи з наведеної схеми взаємозв'язку (рис. 1), величину чистого прибутку можна представити у вигляді факторної моделі:

$$\Pi = R * f.$$

Розрахунок абсолютного впливу цих чинників на зміну показника чистого прибутку пропонується здійснювати за такими формулами:

$$\Delta \Pi_R = \Pi_0 * (I_R - I);$$

$$\Delta \Pi_f = \Pi_0 * I_R (I_f - I),$$

де $\Delta \Pi_R$, $\Delta \Pi_f$ – абсолютний вплив на зміну чистого прибутку (Π) відповідно факторів “R” і “f”; Π_0 – величина чистого прибутку водопровідного підприємства в базисному періоді; I_R , I_f – індекси факторних показників відповідно “R” і “f”.

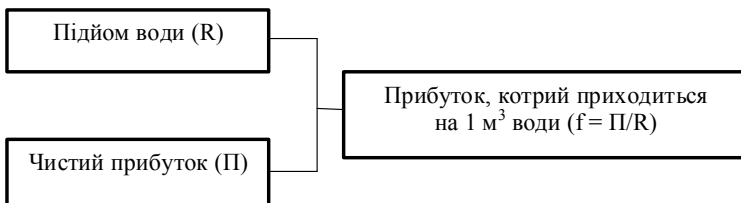

Рис. 1. Структурно-логічна модель двофакторного аналізу чистого прибутку

При більш детальному аналізі чистого прибутку можна прорахувати вплив і інших чинників на загальну зміну цього показника. З цією метою рекомендується розширити двофакторну модель аналізованого показника шляхом розкладання

комплексного чинника “прибуток, котрий приходиться на 1 м³ води” на такі субфактори: коефіцієнт подання води в мережу (К) і прибуток, котрий приходиться на 1 м³ води поданої в мережу (R). У цьому випадку структурно-логічна модель факторного аналізу матиме вигляд, наведений на рис. 2.

Рис. 2. Структурно-логічна модель трьохфакторного аналізу чистого прибутку

З наведеної блок-схеми (рис. 2) впливає така математична модель чистого прибутку:

$$\Pi = R * K * m.$$

У цьому випадку розрахунок впливу зазначених вище чинників “R”, “K” і “m” на зміну досліджуваного показника пропонується здійснювати за такими формулами:

$$\begin{aligned} \Delta \Pi_R &= \Pi_0 * (I_R - I); \\ \Delta \Pi_K &= \Pi_0 * I_R * (I_K - I); \\ \Delta \Pi_m &= \Pi_0 * I_R * I_K * (I_m - I), \end{aligned}$$

де $\Delta \Pi_K$, $\Delta \Pi_m$ – величина впливу на змінюваний показник чинників “K” і “m”; I_K, I_m – відповідно індекси чинників “K” і “m”.

Якщо складний фактор “прибуток, котрий приходиться на 1 м³ води поданої в мережу” розкласти на більш прості чинники: “коефіцієнт реалізації води споживачам” (f) і “прибуток, котрий приходиться на 1 м³” (q), тоді отримаємо таку схематичну чотирифакторну модель аналізованого показника чистого прибутку (рис. 3).

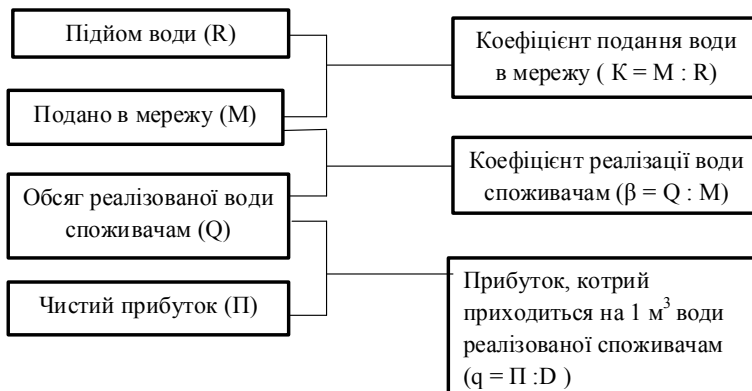

Рис. 3. Структурно-логічна схема чотирифакторного аналізу чистого прибутку

Виходячи з цієї схеми (рис. 3), вихідна розрахункова формула для факторного аналізу показника чистого прибутку матиме вигляд:

$$\Pi = R * K * \beta * q.$$

Застосовуючи до цієї формули індексну модифікацію методу ланцюгових підстановок, роздільний вплив зазначених факторів “R”, “K”, “β”, “q” на загальну зміну показника чистого прибутку рекомендується обчислювати за такими розрахунковими формулами:

$$\begin{aligned} \Delta\Pi_R &= \Pi_0 * (I_R - I); \\ \Delta\Pi_K &= \Pi_0 * I_R * (I_K - I); \\ \Delta\Pi_\beta &= \Pi_0 * I_R * I_K * (I_\beta - I); \\ \Delta\Pi_q &= \Pi_0 * I_R * I_K * I_\beta * (I_q - I), \end{aligned}$$

де $\Delta\Pi_\beta$ і $\Delta\Pi_q$ – величина впливу чинників “β” і “q” на загальну зміну показника чистого прибутку; I_β, I_q – відповідно індекси факторів “β” і “q”.

При подальшому аналізі чистого прибутку можна зазначений вище чинник “прибуток, котрий приходить на 1 м³ води реалізованої споживачам” (q) розкласти на два наступні субфактори: середній тариф 1 м³ реалізованої води (t) і рентабельність об’єму продажу (p). У цьому випадку зв’язок між аналізованим показником чистого прибутку й чинниками, що впливають на його зміну, можна відобразити у вигляді структурно-логічної моделі, наведеної на рис. 4.

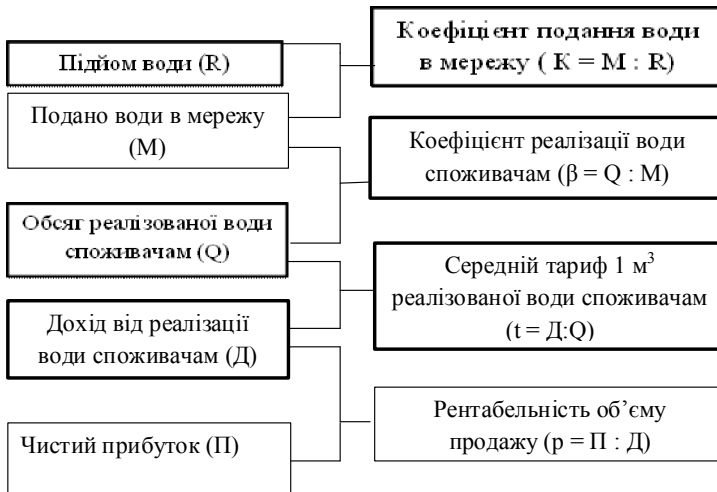

Рис. 4. Структурно-логічна схема п’ятифакторного аналізу чистого прибутку

З наведеної блок-схеми (рис. 4) випливає така мультиплікативна математична модель аналізованого показника чистого прибутку:

$$\Pi = R * K * \beta * t * p.$$

Якщо до цієї моделі застосувати індексну різновидність ланцюгових підстановок, то отримаємо такі розрахункові формули для обчислення абсолютного впливу наведених вище чинників на зміну досліджуваного показника чистого прибутку водопровідного підприємства:

$$\begin{aligned}\Delta\Pi_R &= \Pi_0 * (I_R - I); \\ \Delta\Pi_K &= \Pi_0 * I_R (I_K - I); \\ \Delta\Pi_\beta &= \Pi_0 * I_R * I_K (I_\beta - I); \\ \Delta\Pi_t &= \Pi_0 * I_R * I_K * I_\beta (I_t - I); \\ \Delta\Pi_p &= \Pi_0 * I_R * I_K * I_\beta * I_t * (I_p - I),\end{aligned}$$

де $\Delta\Pi_r$, $\Delta\Pi_p$ – величина абсолютного впливу чинників “r” і “p” на зміну чистого прибутку; I_r , I_p – відповідно індекси факторів “r” і “p”.

Сумарний абсолютний вплив зазначених чинників дорівнює загальному абсолютному приросту аналізованого показника.

Наведена методика поетапного факторного аналізу показника чистого прибутку водопровідного підприємства дозволяє розкласти даний статистичний показник на складові аналітичних показників, представити у вигляді окремих математичних моделей, визначити вплив найважливіших чинників на його загальну зміну за будь-який період роботи підприємства, дослідити окремі тенденції такого впливу за останні 3-5 і більше років, обґрунтувати відповідні управлінські рішення при розробці стратегії розвитку конкретного господарства і тактики її досягнення.

Література:

1. Доля В. Т. Экономический анализ: теория и практические методики : учебное пособие / В. Т. Доля. – К. : Кондор, 2003. – 208 с.
2. Організація і методика економічного аналізу : навч. посіб. / Т. Д. Косова, П. М. Сухарев, Л. О. Ващенко [та ін.]. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 528 с.
3. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства : навчальний посібник / Г. В. Савицька. – К. Знання, 2004. – 654 с.

Надійшла до редколегії 02.12.2013 р.